

рідше, а негативні частіше, значить, симптом посилюється. Грубість, дратівливість, образи - все це прояви симптому «емоційного дефіциту».

Таким чином виявлено, що найбільша кількість курсантів знаходиться в другій фазі емоційного вигорання, у фазі «**резистенції**» – опору; у фазі «**виснаження**» 20% випробовуваних не схильні до синдрому емоційного вигорання. Даний факт свідчить про те, що, при проведенні певної корекційної роботи більшу кількість курсантів може впоратися з негативними проявами синдрому емоційного вигорання.

Кобрусєва Євгенія Анатоліївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зміна ситуації соціального розвитку в умовах воєнного стану призводить до актуалізації проблеми соціально-психологічної адаптації студентів. Війна вплинула на життя кожної людини та спровокувала ряд змін в сфері освіти, які торкнулися і студентів в точу числі, а саме: зміну соціального середовища, зменшення зовнішнього контролю, зміну академічної ситуації та зміну місця проживання. Важливою складовою в житті студентів стає досвід соціально-психологічної адаптації, який впливає на майбутню адаптацію у професійному становленні. Крім того, соціально-психологічна адаптація пов'язана з академічною адаптацією, що викликає інтерес до цього явища з точки зору соціальної компетентності та розвитку навчальних досягнень студентів в умовах воєнного стану [1; 4].

Дослідження соціально-психологічної адаптації студентів охоплюють обмежене коло питань. Наукові розвідки останнього десятиліття аналізують фактори соціально-психологічної адаптації особистості студента в освітній сфері: емоційний інтелект, комунікативні здібності, особистісна регуляція поведінки, когнітивний стиль, уявлення, особистісні якості та академічні досягнення. Необхідно зазначити, що співвідношення різних видів адаптації в освітній сфері (інтелектуальної, соціальної, психологічної тощо) вбачаються недостатньо дослідженими.

Багато сучасних досліджень адаптації студентів пов'язані з вивченням адаптаційних предикторів до нових (кардинально інших) культурних та демографічних умов, наприклад, під час війни. Виділено два підходи до розгляду феномену адаптації [3]. З одного боку, адаптація розглядається як властивість будь-якої живої саморегульованої системи, що забезпечує її стійкість до умов зовнішнього середовища, що передбачає наявність певного рівня розвитку адаптаційних здібностей. При іншому – адаптація розглядається як динамічне утворення, як безпосередній процес пристосування до умов зовнішнього середовища. Механізм адаптації представлено таким чином: зміна зовнішнього середовища вимагає орієнтування в нових умовах, формуючи деяку програму поведінки і діяльності, де людина випробовує себе, свої здібності і можливості [1].

До основних функцій процесу адаптації можна віднести пристосування як підтримування способу активності; забезпечення різних рівнів соціальної нормативності; економію сил; захисну функцію; проектну функцію потенційного самозмінювання і саморозвитку. Серед чинників, які сприяють розвитку адаптаційних здібностей, С.О. Пакуліна виділяє становлення і функціонування в діяльності рефлексивно-мотиваційних процесів свідомості, що приводять в дію адаптивно-захисні психологічні механізми [2]. Відомо, що адаптивно-захисний комплекс первинно спрацьовує як реакція пристосування особистості до змін навколишньої дійсності. Пристосування та захист, що переходять у подолання, – це цілеспрямований процес, що характеризується вищою формою особистісної активності, трансформацією сенсу дій і мотивів. Подолання означає активну перебудову і навіть руйнування попередньої адаптивності, оскільки вимагає зусиль з вирішення проблем в умовах дії середовища, що перевищують наявну стадію адаптації.

Адаптація студентів до навчання у ВНЗ в умовах воєнного стану може бути визначена як інтенсивний і динамічний, багатобічний і комплексний процес життєдіяльності, в ході якого молодь виробляє стійкі навички виконання тих вимог, які пред'являються до неї в ході навчання і виховання у вищій школі [1;2].

Дослідники розрізняють три форми адаптації студентів-першокурсників до умов вузу: 1) адаптація формальна – стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до вмісту навчання в ній, її вимогам, до своїх обов'язків; 2) суспільна адаптація – процес внутрішньої інтеграції (об'єднання) груп студентів-першокурсників і інтеграція цих же груп із студентським оточенням в цілому; 3) дидактична адаптація – стосується підготовки студентів до нових форм і методів учбової роботи у вищій школі [3].

Соціальна адаптація актуальна у зв'язку з: різкою зміною складу групового колективу; необхідністю професійного самовизначення, конструювання свого життєвого шляху, визначення планів і перспектив; розширенням значущих соціальних зв'язків поза навчальним закладом, що може вступати в протиріччя з вимогами ВНЗ; зростанням ролі емоційно

навантаженого інтимно-особистісного спілкування і пов'язані з цим переживання [1;4]. Ефективність адаптації багато в чому залежить від того наскільки реально студент сприймає себе і свої соціальні зв'язки, точно порівнює свої потреби з наявними можливостями і, усвідомлює мотиви своєї поведінки. Спотворене або недостатньо розвинене уявлення про себе веде до порушення адаптації, що може супроводжуватися підвищеною конфліктністю, порушенням взаємин, зниженням працездатності, погіршенням стану здоров'я. Теоретично з'ясовано психологічні особливості адаптаційних здібностей студентів, а саме, що адаптація студентів до нових умов життя передбачає процес засвоєння молоді людиною норм студентського життя, включення в систему міжособистісних відносин, освоєння статусу студента і його ролей.

Процес адаптації студентів до навчання тісно пов'язаний з використанням новітніх інформаційних технологій, які можуть створити оптимальні умови в процесі здобуття освіти у вищому навчальному закладі в умовах воєнного стану. Дійсно, застосування технологій дистанційного навчання сприяє підвищенню мотивації студентів, вдосконаленню інформаційної компетентності, стимулює до самоосвіти, саморозвитку, формує навички організації продуктивної самостійної діяльності, підвищує інформативність, інтенсивність, результативність навчального процесу та освіти в цілому. Адаптація студента відбувається успішно тоді, коли студент адекватно оцінює ситуацію, обирає один із соціально схвалюваних варіантів своїх дій і успішно використовує можливості його реалізації. Позитивний результат при цьому полягає в досягненні студентом психологічної комфортності в освітньому просторі університету. Таким чином, процес соціальної адаптації студентів до навчання в умовах воєнного стану складний, багатоаспектний і залежить від багатьох чинників: вікових особливостей групи, організації учбового процесу, психологічного комфорту особистості, ціннісних орієнтацій, рівня мотивації, взаємодії зі студентами і викладачами, самоорганізації, комунікативних та організаційних здібностей, особистісних характеристик студента.

Отже, проблема адаптації вбачається актуальною та потребує подальшого вивчення її прикладних аспектів, особливо що стосується емпіричних досліджень соціально-психологічної адаптованості студентської молоді в умовах воєнного стану.

Список використаної літератури:

1. Лазаренко В. І., Бабич Р. Ю. Партнерська підтримка студентської молоді з числа переселенців в умовах вищого навчального закладу. Соціалізація і ресоціалізація в умовах сучасного суспільства : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (7-9 листоп. 2014 р., м. Київ). Київ, 2014. С. 111-114.

2. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу : навч. посіб. Київ : НМЦ вищої освіти, 2019. 128 с.

3. Ніколаєнко С. І., Ніколаєнко О. С. Труднощі навчання у вищому навчальному закладі та шляхи прискорення адаптації студентів до них. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: тематичний випуск. Київ, 2010. Додат. 4. Том 7 (25). С. 288–294.

4. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навч.-метод. посіб. Київ : Агентство «Україна», 2015. 176 с.

Лаврик Наталія Вікторівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Агарков Олег Анатолійович

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Важливість інтерактивної сторони спілкування призвела до того, що в психології існує особливий напрямок, що розглядає взаємодію як вихідний пункт соціально-психологічного аналізу. Цей напрямок пов'язаний з ім'ям Дж. Міда, який дав цьому напрямку назву – «символічний інтеракціонізм». З'ясовуючи соціальну природу людського «Я», Дж. Мід за У. Джеймсом дійшов висновку, що взаємодія грає вирішальну роль у формуванні «Self». Дж. Мід також використав ідею Ч. Кулі про так зване «дзеркальне Я», де особистість розуміється, як сума психічних реакцій людини на думку інших.

Формування «Self» дійсно відбувається в ситуаціях взаємодії, тому що в цих ситуаціях формується і стає особистістю, усвідомлює себе, не просто дивлячись на інших, але діє спираючись на дії інших. Моделлю таких ситуацій є гра. У грі людина вибирає так звану значимого іншого і керується тим, як він чи вона сприймається цим «значним іншим». Відповідно до цього людина формує уявлення про себе, своє «Self». Слідом за У. Джеймсом Дж. Мід поділяє «Self» на дві складові (через брак адекватних українських термінів слід зберігати їхні англійські назви), «I» та «Me». «I» – імпульсивна творча сторона «Self», негайна реакція на вимогу ситуації; «Me» – це відображення «Self», якась норма, що регулює дії «Self» на користь інших, це засвоєння